

Muistio voimassaolevien velvoitteiden lakkaamisesta

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 11.9.2019 pyytänyt hakijana toimivan Lapin ELY:n kalatalouspalvelujen näkemystä seuraavasta kysymyksestä asiassa PSAVI/3111/2017:

”9) Esitys siitä, milloin voimassaolevat velvoitteet lakkaisivat olemasta voimassa”

Tässä muistiossa käsitellään niitä juridisia kysymyksiä, jotka liittyvät em. kysymykseen.

Hakemuksen perusteista velvoitteiden voimassaolon kannalta

Hakijan hakemuksen mukaan luvanhaltijan velvollisuutena *on suunnitella ja toteuttaa* lijoen Raasakan, Maalismaan, Kierikin, Pahkakosken ja Haapakosken voimalaitosten yhteyteen tarkoituksenmukaiset ja toimivat kalatiet sekä alasvaellusreitti ohjausmenetelmineen. Voimalaitosten luvanhaltijan tulee siirtää lijoen vesistöalueelle pääuomaan ja sivujokiin kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain 800 lohta, joista naaraita vähintään 50 % ja lijoen vesistöalueen sivujokiin kolmen peräkkäisen vuoden liukuvana keskiarvona vuosittain 300 meritaimenta. Luvanhaltijan on siirrettävä vuosittain 60 000 sukukypsää nahkiaista Raasakan yläpuolelle lijoen vesistöalueelle sekä toteutettava muut lupaehtoesityksessä mainitut toimenpiteet.

Muuttuneet lupaehdot tulee määrätä *tarkistettavaksi* 10 vuoden kuluttua nyt annettavan päätöksen lainvoimaiseksi tulosta. Tarkistamisen yhteydessä arvioidaan ensimmäisessä vaiheessa määrättyjen toimenpiteiden vaikutus ja tehtyjen selvitysten tulokset, sekä annetaan tarvittavat määräykset jatkotoimenpiteistä.

Hakijan hakemuksen mukaan lijoen vahinkoarvion kompensoimiseen tarvittavat velvoitetoimenpiteet toteutetaan kokonaisuutena, jossa monipuolisuutta ja joustavuutta lisäämällä pyritään nykyistä luonnonmukaisempaan velvoitehoitoon muuttuvissa ympäristöoloissa. Velvoitehoito ehdotetaan toimeenpantavaksi vaiheittain. Ensivaiheen toimet edistävät merkittävästi vaelluskalalajien monimuotoisuuden suojelua, luonnonkierron palauttamista lijoelle sekä lohen ja vaellussiian kalastusmahdollisuuksia ja meritaimenen suojelua.

Kalateiden ja alasvaellusreittien toimivuus ja kalojen hakeutuminen niihin riippuvat olennaisesti voimalaitosten juoksutuskäytännöistä. Kun kalateiden ja alasvaellusreittien rakentaminen tulevat voimayhtiön vastuulle, suuntaa se rakentamista kustannustehokkaimpien ratkaisujen valintaan ja voimalaitosten käyttöä kalateiden ja alasvaellusreittien toiminnan optimoimiseen. Optimiratkaisut ovat löydettävissä huolellisella suunnittelulla ja ylläpitotoimilla, joista voimayhtiön tulee myös itse vastata. Kalateiden toiminnan optimointi edellyttää vuosia kestävästä pitkäjänteistä koe- ja kehittämistoimintaa. Voimayhtiön vastuuta kalateiden ja alasvaellusreittien rakentamisesta, ylläpidosta ja säädöstä puoltaa myös se, että vesi- ja maa-alueet niiden rakentamis- ja vaikutusalueella kuuluvat voimayhtiön omistamiin tiloihin ja kalatiet tulevat voimalaitosrakenteisiin.

Hakija katsoo, ettei jokisuun velvoiteistutuksista voida kokonaan luopua tilanteessa, jossa suuri osa lijoen poikastuotantoaluetta on myös jatkossa rakennettu tai voimalaitospatojen yläpuolella.

Uudet velvoitteet

Hakemukseen sisältyy yksityiskohtainen esitys uusiksi velvoitteiksi (kohta 4.2). Hakemuksen mukaan *velvoitteen muuttamispäätöksen tultua lainvoimaiseksi* voimalaitosten omistajan on viimeistään yhden vuoden kuluessa lainvoimaiseksi tulosta haettava vesilain tarkoittama *vesirakentamislupa* tässä päätöksessä määrätyille *kalateille* sekä lupa aloittaa rakentaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa (valmistelulupa) ja aloitettava myönnettävän rakentamisluvan perusteella ensimmäisen kalatien rakentaminen. Kaikkien kalateiden ja alasvaellusreittien tulee olla rakenteellisesti valmiina ja toiminnassa viimeistään kahden vuoden kuluttua vesirakentamisluvan myöntämisestä.

Istutusvelvoitteiden osalta hakemuksessa todetaan, että ne tulee asettaa mereen lijoen suualueelle ja lijoen vesistön poikastuotantoalueille siten, että ne tukevat vaelluskalojen kotiuttamista lijoen vesistöön sekä vastaavat nykyistä paremmin sitä osaa aiheutuneesta vahingosta, jota ei voida lijoen rakennetuilla jokiosuuksilla muilla toimin kompensoida. Istutukset tulee tehdä kalatalousviranomaisen hyväksymällä tavalla.

Lupaehtojen tarkistamisen osalta hakemuksessa todetaan, että tämän päätöksen mukaiset lupaehtot tulee määrätä tarkistettavaksi 10 vuoden kuluttua päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta.

Uusien velvoitteiden voimaantulo ja vanhojen velvoitteiden lakkaaminen

Voimassa olevien velvoitteiden osalta hakemuksen mukaisen päätöksen antaminen tarkoittaa sitä, että uudet kalatalousvelvoitteet korvaavat lainvoimaiseksi tulonsa jälkeen aiemmat velvoitteet.

Hakemus lähtee siitä, että on myös toiminnanharjoittajien etu saada suunnitella osaa velvoitteista toteuttavista rakennelmista (kalatiet ja alasvaellusreitit). Tämän vuoksi hakija on esittänyt, että velvoitteen muuttamista koskevan päätöksen tultua lainvoimaiseksi voimalaitosten omistajan on viimeistään yhden vuoden kuluessa lainvoimaiseksi tulosta haettava vesilain tarkoittama vesirakentamislupa tässä päätöksessä määrätyille kalateille sekä lupa aloittaa rakentaminen ennen päätöksen lainvoimaiseksi tuloa (valmistelulupa) ja aloitettava myönnettävän rakentamisluvan perusteella viipymättä ensimmäisen kalatien rakentaminen. Kaikkien päätöksessä tarkoitettujen kalateiden ja alasvaellusreittien tulee olla rakenteellisesti valmiina ja toiminnassa viimeistään kahden vuoden kuluttua vesirakentamisluvan myöntämisestä.

Hakijan käsityksen mukaan nyt annettavassa päätöksessä annettavat uudet velvoitteet siis korvaavat voimassa olevat velvoitteet sen jälkeen, kun uusia kalatalousvelvoitteita koskeva päätös on saavuttanut lainvoiman. Annettavassa päätöksessä määrätään olennaisilta osin kaikki kalatalousvelvoitteet. Velvoitteen toteuttamisen osalta kalatievelvoite ja alasvaellusreitit edellyttävät erikseen vesitalouslupaa rakentamiseen. Tässä on kuitenkin kysymys ensisijassa ns. teknisestä luvasta, joka ei vaikuta olennaisesti nyt määrättävään kalatalousvelvoitteeseen asialliselta osalta. Tämän vuoksi olemassa olevan kalatalousvelvoitteen voimassaolon lakkaaminen tulee kytkeä uuden velvoitteen määräämistä koskevan päätöksen lainvoimaiseksi tuloon varsinkin, kun uusi kalatalousvelvoite sisältää merkittäviä muitakin toimenpiteitä kuin kalatiet.

Johtopäätökset

Hakijan käsityksen mukaan olemassa olevat kalatalousvelvoitteet lakkaavat olemasta voimassa, kun uudesta kalatalousvelvoitteesta on nyt esitetyn hakemuksen nojalla annettu lainvoimainen päätös. Lupa- tai muutoksenhakuviranomaisen asiana on harkita, tarvitaanko jonkinlainen lyhyehkö siirtymäaika velvoitteen muuhun toteuttamiseen kuin kalateihin ja alasvaellusreitteihin. Näiden osalta hakijan hakemus sisältää jo siirtymäaikaa vastaavan järjestelyn.

Rovaniemellä 27.9.2019

Matti Hepola
OTT, dos.